

**Наставно-научном Већу Филозофског факултета
Одељењу за историју Филозофског факултета**

Београд, 27. фебруар 2014.

Реферат о завршеној докторској дисертацији докторандкиње Ларисе Вилимоновић "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје "

Изабрани у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације докторандкиње Ларисе Вилимоновић под називом "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје" на седници Наставно-научног Већа Филозофског факултета Универзитета у Београду одржаној 20. фебруара 2014. године, имамо част да поднесемо следећи **Реферат о завршеној докторској дисертацији.**

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Кандидаткиња Лариса Орлов, дипломирани историчар, рођена је 26. маја 1987. године у Београду, где је завршила основну школу и Пету београдску гимназију. На студије историје на Филозофском факултету у Београду Лариса Орлов се уписала 2005. године. Дипломирала је 21. децембра 2009. године, одбравивши дипломски рад на Катедри за Историју Византије под називом *Ана Комнин - аутобиографске белешке* који је вреднован највишом оценом 10 (десет). У току основних студија остварила је изузетне успехе укупан успех, изражен у просечној оцени 9.59.

Након уписаних докторских студија на Катедри за историју Византије Одељења за историју школске 2009/2010. године узела је учешће у раду библиотеке Семинара за византологију и извођењу вежби на предмету Историја Византије, од школске 2011/2012. године. Као истраживач на пројекту *"Хришћанска култура на Балкану у средњем веку : Византијско царство, Срби и Бугари од 9. до 15. века"* (бр. 177015) запослена је на Филозофском факултету у Београду од 2011. године.

Објавила је више радова, међу њима и следеће:

- *Ана Комнин - аутобиографске белешке*, Византијски свет на Балкану – Пета национална конференција византолога 1, Београд 2012, 349-365;
- *Комнинска слика идеалног владара и идеологија Стефана Немање*, Међународни научни скуп, „Осам векова манастира Милешеве“, I, Милешева 2013, 13-41 (са М. Репајић)
- Л. Вилимоновић, *Алексије Комнин – Нови Константин? Један осврт на Алексијаду Ане Комнин*, Међународни научни скуп, „Свети цар Константин и Хришћанство, I, ур. Д. Бојовић, Ниш 2013, 441-458

Предлог теме докторске дисертације кандидаткиња је успешно одбранила 1. децембра 2011. године пред Комисијом за одбрану теме доктората, коју су сачињавали проф. др Радивој Радић, проф. др Војислав Јелић и проф. др Татјана Суботин-Голубовић. Одлукама Наставно-научног већа Филозофског факултета и Универзитета у Београду докторандкињи Лариси Вилимоновић је одобрен рад на теми "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје".

2. Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације је детаљна структурна и садржајна анализа *Алексијаде* Ане Комнин, почевши од идеје и мотива ауторке за писање једне обимне историје посвећене времену од пре две генерације, преко груписања, портретисања и квалитативног оцењивања протагониста византијске историје у другој половини 11. и првим деценијама 12. столећа, до анализе преношења идеолошких ставова и политичких мотива Ане Комнин, с циљем да се проникне у механизме настанка јединственог личног историјског наратива у средњовековној књижевности. Кроз анализу вишеслојног наратива Ане Комнин, посебно праћење метанаратива којим је византијска принцеза истакла своју јединственост унутар бројног и разгранатог владарског рода Комнина – истичући надмоћ породице Дука, линије своје мајке – Лариса Вилимоновић је успела да проникне у смисао Анине езотеричне нарације и да оригиналним резултатима значајно унапреди разумевање различитих аспеката комплексног књижевног наратива какав је *Алексијада* Ане Комнин.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Кандидаткиња је у изради докторске дисертације у потпуности потврдио почетне хипотезе, међу којима су најважније следеће:

- У односу на остале изворе, *Алексијада* представља извор богат личним сећањима, оригиналним документима. Због тога *Алексијада* представља врло поуздан извор за реконструисање доба Алексијеве владе, упркос повременим хронолошким недоследностима.
- Извесне недоследности у *Алексијади* у поређењу са другим изворима могу се тумачити и као ауторкино свесно и селективно прећуткивање, које је по правилу повезано са деликатним темама из породичног живота, због чега се ова особеност *Алексијаде* може сматрати и аутобиографским импулсом.
- По свом наслову, који представља јасан одјек античког епског спева *Илијаде*, и по својој тематици - "повест о делима" - *Алексијада* се уклапа у оквире културне климе 12. века и представља очигледан антагонизам тадашњем величању и слављењу нових ратних хероја Јована II и Манојла I Комнина, према којима Ана Комнин никада није престала да гаји нетрпељивост.
- По својој структури, односно начину на који прича отпочиње, са апологетским уводом Ане Комнин и њеним ламентом над судбином која ју је снашла, Ана успева да себе унесе у причу као једног од врло важних ликова. Начин на који су неке упадице унесене у главни текст такође откривају много о њеној никада прежаљеној царској амбицији.
- Увод, упадице у главни текст (са посебним акцентом на велики екскурс о рођењу три царска детета, односно Ане, Марије и Јована Комнина), описи одређених ликова *Алексијаде*, као што су Ана Даласин, Ирина Дука, Марија Аланска и Константин Дука и 15. поглавље, где је описана Алексијева смрт, говоре у прилог томе да је *Алексијада* писана са јасном намером ауторке да одбрани своје царско право, а да је фаворизовала оне ликове који су је у њеној амбицији подржали, или је пак њихов утицај могла да искористи за самовеличање. У том смислу *Алексијада* више представља политички манифест, неголи само историју Алексијеве владавине.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Дисертација "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје" подељена је на седам већих целина, којима претходи *Увод*, основни подаци о Ани Комнин и објашњење структуре и методологије дисертације, а следе *Закључак* и *Библиографија* са наводима коришћених извора и секундарне литературе. Прва целина, *Алексијада – ars historica ars rhetorica?* (22-78), разјашњава основни жанровски проблем који у себи носи дело Ане Комнин, налазећи се на размеђи историје и њене прокламоване објективности и реторике и њених жанровских правила. Подељена на четири мања поглавља ова целина смешта Алексијаду на потпуно нов начин и жанровски и идејно на јединствену позицију у византијској књижевности. Друга целина, *Тема историје-лик идеалног владара* (79-108), поставља структуралне основе за Анино портретисање свог оца-прокламованог хероја њеног дела и за правилније разумевање вишеслојности ауторкиног наратива у коме се преплићу историја и реторика, похвала и критика. Трећа сложена целина, *Περὶ αὐτολογίας* Ане Комнин (107-119), анализира ауторкину "причу о себи": различите начине на који је Ана кроз повест о претходном времена представила себе, своје амбиције, али и начин на који је издвојила основне елементе своје прокламоване "царске надмоћи" над осталим припадницима царског рода: блискост са оцем уз истовремену суштинску припадност мајчином царском роду, роду Дука. Четврта целина, *Плач Ане Комнин* (124-139), посвећена је једној од најупадљивијих специфичности Аниног дела, емотивности личних упадица у наратију и дубоке емотивне укључености у неке од пресудних догађаја првих тридесет и пет година ауторкиног живота, које се детаљно анализирају у четири поглавља посвећена како самој ауторки, тако и тројици најважнијих мушкараца у Анином животу: оцу Алексију, веренику Константину Дуки и супругу Нићифору Вријенију. Три последње велике целине представљају најобимније сегменте дисертације, што се пре свега односи на комплексну целину *Дуке-између теме, мотива и наратива* (140-244) која је подељена на четрдесет и једно поглавље у коме се анализирају различити аспекти Анине наратије о роду Дука из кога је и сама потицала са мајчине стране и, посебно, све личности овог рода и њихове различите активности. Анализа спроведена у овој целини представља и у

методолошком и у резултатском смислу потпуну новину у науци и оригиналан резултат блиског ишчитавања, рашчлањавања и анализе једног од најсложенијих – језички, идејно и идеолошки – дела византијске књижевности. Пета целина *Комнинска φιλία* (245-270) и шеста *Мотив филаделфије* (271-287) посвећене су анализи Анине слике родбинске повезаности и односа унутар свемоћне царске породице Комнина, и посебно квалитативним разврставањем рођака и личности са којима је Ана била блиска и начина на који је ту повезаност литерарно уобличила. Седма целина, *Публика* (288-303), уводи још један нови истраживачки аспект у проучавање *Алексијаде* Ане Комнин, оцртавајући круг људи којима је ово дело било намењено у време када је настало, али и његово коришћење у каснијим нараштајима, свесним политичке тежине историје прве порфириођене принцезе из рода Комнина.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Остварени резултати дисертације "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје" у великој мери доносе оригинални допринос методологији анализе и бољем разумевању овог јединственог дела византијске историографије и књижевности, дела бременитог политичким алузијама у подједнакој мери колико и аутобиографским, стварним или фиктивним, исказима византијске принцезе. На потпуно нов начин, кандидаткиња је успела да представи лични импулс Ане Комнин и снажне личне мотиве дубоко скривене у метанаративу *Алексијаде*, који се испоставља као конзистентна приповест о паралелној личној историји саме ауторке, представљена кроз портретисање и квалификовање личности, прецизно позиционирање најближих рођака у хијерархијски систем на чијем је врху стајао цар Алексије Комнин – са којим се ауторка вештим наративним техникама практично поистовећује, истичући и тиме своју неприкосновену надмоћ и јединствени положај у односу на све остале припаднике рода Комнина. Ови оригинални резултати докторандкиње Ларисе Вилимоновић у дисертацији "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје" представљају значајан допринос

међународној науци и бољем разумевању дела које је одавно понело епитет ремек-дела византијске књижевности.

6. Закључак

Докторска дисертација "Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје" докторандкиње Ларисе Вилимоновић урађена је у свему према одобреној пријави теме за дисертацију, а својим оригиналним резултатима значајно доприноси бољем познавању овог дела и несумњиво ће имати великог одјека и у међународној науци.

Стога смо слободни да предложимо да се усвоји позитивна оцена о докторској дисертацији **"Структура и особине "Алексијаде" Ане Комнин – настанак једне личне историје"** докторандкиње Ларисе Вилимоновић и да се кандидаткињи дозволи њена усмена одбрана.

Чланови Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације:

Проф. др Радивој Радић

Проф. др Војислав Јелић

Проф. др Татјана Суботин-Голубовић

Доц. др Јелена Ердељан

Проф. др Влада Станковић,
ментор и писац реферата